

Introduktion: Utbildningars olika diskursiva perspektiv som konfliktarena och mötesplats för diskussion

I och med att detta första nummer av Utbildning och Lärande 2023 avslutas och påbörjas samtidigt en ny era vad gäller möjligheter för läsare och forskare att ta del av och lämna bidrag till tidskriften. Vi övergår från och med nästa nummer till Publicera, den nationella digitala plattformen för publicering, som byggts upp och förvaltas av Kungliga biblioteket. Detta är ett led i att ytterligare synliggöra tidskriften och göra den än mer tillgänglig. Under året väntar bland annat två temanummer med fokus på ämnesdidaktik respektive digitalisering i förskolan.

Föreliggande nummer 1 2023, består av fyra artiklar som beskriver forskning kring lärarutbildning som ett demokratiskt rum, fritidshemspersonals tal om barns fysiska aktivitet, folkbildningsmässig särart i idrottsrörelsen samt digitalisering beskriven av yrkeslärarstudenter i relation till lektionsplanering och elevers lärande. Vid en första anblick kan de fyra artiklarna uppfattas som väldigt olika men ett återkommande tema är att det handlar om utbildningars diskursiva perspektiv identifierade i relation till sina olika forskningsområden. I den första artikeln ställs demokratibegreppet i belysning utifrån en lärarutbildning där perspektiven kan uppfattas som att undervisa om demokrati eller som att tillämpa eller ”göra” demokrati. I artikeln ”Lärarutbildningen som demokratiskt rum – medvetet engagemang och erbjudanden om ömsesidighet” visar Helen Knutes Nyqvist och Kristina Holmberg på den värdeförskjutning som skett inom utbildning i relation till hur demokratibegreppet kan förstås. Utgångspunkten i artikeln är senare tids forskning där utbildning i såväl skola som högskola genom politisk styrning kommit att präglas av en större förutsägbarhet och i förväg formulerade mål. Denna värdeförskjutning begränsar dynamiken i undervisningen och minskar möjligheterna för ett deliberativt samtal och därmed förutsättningar för ett kritiskt tänkande vilket är en förutsättning för elever och studenter att verka i ett demokratiskt rum. I fallstudien från undervisningssekvenser i lärarutbildningen dras slutsatsen att studenter inte tycks vara vana vid ett aktivt inflytande över sin utbildning utan förväntas delta i en passiv överföring av kunskap. Helen Knutes Nyqvists och Kristina Holmbergs artikel ger anledning till att ställa frågan om demokrati i utbildning inte enbart ska handla om demokrati utan också handla om att ”göra” demokrati.

I tidskriftens andra artikel återfinns två andra diskursiva perspektiv som delvis står mot varandra. Idén om fritidshemmet som en öppen och kreativ verksamhet utifrån barns och elevers inflytande ställs mot skolans mer instrumentella kunskapsuppdrag. Jonas Johanssons och Johan Södermans studie ”Fritidshemspersonals tal om barns fysiska aktivitet-samhällelig påverkan och möjliga

implikationer” syfte belyser på vilket sätt talet om barns fysiska aktivitet i fritidshem kan ses som en del av övergripande de samhällsdiskurser som berör fritidshem, skola och fysisk aktivitet. Data härrör från fokusgruppsintervjuer med personal på fritidshem och analyseras utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv. I likhet med de övriga artiklarna i detta nummer beskrivs ett förändringsperspektiv i såväl samhälle som utbildning gällande barns och elevers minskade fysiska aktivitet. Här påvisas också en diskrepans som uttrycks i studien där skolans större fokus på kunskapsuppdraget står i motsatt perspektiv till fritidshemmets särart. Det tycks bestå i fritidshemmets kompenserade uppdrag där brister i barns aktiviteter ska kompenseras i såväl hemmiljö som i skolan och dess organisation.

I artikel tre fokuserar Johan Söderman idrottsrörelsen i relation till begreppet folkbildning. Här ställs det diskursiva perspektivet folkbildningsuppdraget mot en mer traditionell utbildningsretorik. Artikeln rubriceras som ”Om folkutbildningsmässig särart i idrottsrörelsens studieförbund SISU Idrottsutbildarna”. Studiens empiri härrör från fokusgruppsintervjuer med företrädare för idrottsrörelsen och analyseras utifrån den samtida idrottsrörelsens folkbildningsmässiga särart som ställs i relation till perspektiv som idrottsrörelsens aktörer ger uttryck för. Resultatet av studien visar att föreningsengagemanget är centralt och att det där finns utrymme för perspektiv som går bortom det idrottsliga och behovet i idrottsföreningarna. Vidare framträder ett perspektiv där folkbildningen utgör en pedagogisk idé som framträder särskilt tydligt i relation till det traditionella utbildningssystemet. Folkbildning som begrepp i idrottsliga sammanhang ses också som universal metod och kan på så sätt fungera för att hantera sociala problem i samhället. Idrottsrörelsen har ett folkbildningsuppdrag som delvis utgör ett stöd men samtidigt också utgör ett alternativ till en traditionell instrumentell utbildningsretorik.

Den sista artikeln i detta nummer fokuserar frågan hur yrkeslärarstudenter tänker kring användningen av digitala verktyg i lektionsplaneringar för att stödja elevers lärande. Också här kan skönjas två diskursiva perspektiv där yrkeslärarstudenterna uppfattar digitalisering som något härrörande från olika styrdokument och som mer instrumentellt kan användas i undervisningen mot en digital diskurs för lärande. I artikeln ”Legitimation of digitalisation in education. A case study of vocational student teachers” visar Marie Nordmark att yrkeslärarstudenterna i sina lektionsplaneringar legitimerar sin val av digitalisering till sitt eget handlande i undervisningen. Fokus i studiens empiriska material utgörs av lektionsplaneringar och intervjuer där digitalisering i första hand kopplas till undervisningens kontext i form av snabbhet, smidighet, kontroll, överblick och skrivande. Det finns endast en vag koppling till hur eleverna genom digitaliseringen ska kunna utveckla sitt lärande och sin digitala förmåga och därmed få en större möjlighet till en likvärdig utbildning som beskrivs i forskningsbakgrunden.

JÖRGEN DIMENÄS*Professor i pedagogiskt arbete**Medlem i redaktionsrådet*

Vol 17, nr 1 2023

Utbildning & Lärande

Introduktion: Utbildningars olika diskursiva perspektiv som konfliktarena och mötesplats för diskussion

Jörgen Dimenäs

Lärarytbildningen som demokratiskt rum – medvetet engagemang och erbjudanden om ömsesidighet

Helen Knutes Nyqvist & Kristina Holmberg

Om folkbildningsmässig särart i idrottsrörelsens studieförbund SISU Idrottsutbildarna

Johan Söderman

Fritidshemspersonals tal om barns fysiska aktivitet – samhällelig påverkan och möjliga implikationer

Jonas Johansson & Johan Söderman

Legitimation of digitalisation in education. A case study of vocational student teachers' lesson plans

Marie Nordmark